

УДК [330.1+34]:378.14

Чорний О.В.

кандидат філософських наук,
докторант кафедри маркетингу та аграрного бізнесу
Вінницького національного аграрного університету

ЕКОНОМІЧНА НАУКА ТА ПРАВО: МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ

АНОТАЦІЯ

Зв'язок права та економічної науки є одним із найпродуктивніших міждисциплінарних полів, що потребує свого належного теоретичного вивчення. Одним із найпопулярніших підходів, пов'язаних із цим, є економічний аналіз права. Подібний аналіз допомагає отримати якісні інсайти та усунути прогалини в системі права. Якість підготовки науковців, що працюють в університетах, пов'язана з належним розумінням проблем, які існують на перетині права й економіки. Вплив правового регулювання на національну економіку потребує систематичних досліджень та залучення значних людських та фінансових ресурсів.

Ключові слова: економічна наука, економічний аналіз, право, правове регулювання, міждисциплінарність.

АННОТАЦИЯ

Связь права и экономической науки является одним из самых междисциплинарных полей, что требует своего должного теоретического изучения. Одним из самых популярных подходов, связанных с этим, является экономический анализ права. Подобный анализ помогает получить качественные инсайты и устранить пробелы в системе права. Качество подготовки ученых, работающих в университетах, связано с должным пониманием проблем, которые существуют на пересечении права и экономики. Влияние правового регулирования на национальную экономику требует систематических исследований и привлечения значительных человеческих и финансовых ресурсов.

Ключевые слова: экономическая наука, экономический анализ, право, правовое регулирование, междисциплинарность.

ANNOTATION

The relationship of law and economics is one of the most productive interdisciplinary fields that needs its proper theoretical study. One of the most popular approaches to this is the economic analysis of law. Such analysis helps to get qualitative insights and eliminate gaps in the system of law. The quality of the academics training, that work at universities connected with the proper understanding of the problems that exist at the intersection between law and economics. The impact of the legal regulation on the national economy requires systematic research and attraction of significant human and financial resources.

Key words: economics, economic analysis, law, legal regulation, interdisciplinarity.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливицинауковими чи практичними завданнями. Сьогодні позначене глобалізаційними процесами, котрі впливають на численні зміни в економічному середовищі різних країн. Однією з найактуальніших проблем є зв'язок права та економіки. Міждисциплінарний характер цієї проблеми є одним із найпродуктивніших полів сучасних наукових досліджень. Достеменно відомо, що правове супроводження економічної діяльності пов'язане з ефективністю та продуктивністю національних підприємств. Відповідно, розвиток нормативно-правової бази має потужний вплив на прогресивні зрушення в економіці. Саме тому дослідження міждисциплінарних проблем, які

знаходяться на перетині економічної науки та права, потребує свого належного розгляду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Дослідження, що стосуються проблем, пов'язаних з економічною наукою та правом, є одним з основних напрямів просування наукової думки. Зокрема, О. Газал-Аяр займається проблемами, що стосуються економічного аналізу права [1]. О.В. Ковальський проводить дослідження, пов'язані з економічною функцією права [2]. І.А. Вовк вивчає правове регулювання економічних відносин [3]. Д. Кеннеді досліджує зв'язок права та політичної економії на глобальному рівні [4]. Зважаючи на ґрунтовність та велику кількість праць, пов'язаних із цією проблематикою, потребують дослідження окремі питання, що стосуються міждисциплінарного характеру такої взаємодії.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основною метою статті є дослідження деяких особливостей міждисциплінарних зв'язків, які існують між економічною наукою та правом.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Дослідження, котрі знаходяться на перетині права та економічної науки, набули великої популярності як в Україні, так і за кордоном. Це стосується не лише практикуючих фахівців, таких як фінансисти, економісти, управлінці, юристи, а й фундаментальних та практичних досліджень, що проводяться в академічних установах. Ось що пише про ці процеси один із закордонних дослідників: «За останні п'ятдесят років зв'язок права та економіки став одним із найвпливовіших рухів в юридичній академії» [1, с. 787]. Досліджувані проблеми стосуються підвищення ефективності економічної діяльності за рахунок нормалізації та оптимізації правового регулювання економіки. Наявність висококваліфікованих науковців як у галузі права, так і економіки, а також взаємодія між ними становлять складну, проте важливу міждисциплінарну наукову проблему.

Створення умов для ведення економічної діяльності, на пряму залежить від нормативно-правової системи, а також відповідного розуміння впливу правового регулювання на економіку. У різних країнах існує своя специфіка правового регулювання економіки. На законодавчому рівні встановлюється можливість ведення того чи іншого виду економічної діяльності. «...Завдяки праву уможливорюється створення сис-

теми «правил гри» в економічній сфері, тоді як такий самий або подібний вплив економіки на право простежити надзвичайно складно» [2, с. 38]. Таким чином, можемо говорити про вплив правових норм на економіку з мінімальним впливом економіки на право. Останній міститься у законодавчому лобюванні інтересів окремих зацікавлених сторін або в стратегічних змінах, пов'язаних із системою законодавства. Розвиток економіки на рівні держави залежить від створення законодавства, котре б сприяло веденню економічної діяльності.

Трансформація командно-адміністративної економіки в ринкову, а також завершення такої трансформації позначаються на численних сферах життя держави. Створення української системи законодавства, що почалося у дев'яності роки, ще й досі продовжується. На шляху до створення конкурентоспроможної національної економіки нормативно-правова система потребує численних змін, проте значення впливу права на економіку важко переоцінити. «...Право як форма опосередкування економічних відносин є активною системою і чинить вплив на економіку» [3, с. 97]. Відповідно, існують численні рівні регулювання економічної діяльності та економічних відносин: від обласного рівня, через загальнонаціональний і до глобального рівня, правова система слугує регулятором усіх без винятку економічних відносин. На найвищому рівні існують численні проблеми узгодження національного права з міжнародними нормами. Рух у певному напрямі дає змогу нарощувати економічні відносини з іншими країнами.

Існують численні підходи до розуміння глобальної системи права та міжнародних відносин, пов'язаних із цим. У межах даного дослідження важливо зрозуміти, що на вищому рівні міждисциплінарна складність проблем лише посилюється, і до права та економічної науки можна додати ще й дипломатію, політику, публічне врядування, менеджмент, аксіологію і т. д. Наведемо думку одного із закордонних авторів, Д. Кеннеді: «Автор пропонує переосмислити міжнародне право як територію для політичної та економічної боротьби, а не як нормативну або технічну заміну політичного вибору, байдужу до нормальної економічної діяльності» [4, с. 7]. Отже, глобальні економічні суб'єкти постають як мотивовані та зацікавлені гравці, котрі діють на міжнародному ринку. Законодавство України великою мірою залежить від рекомендацій, які надають розвинені країни та міжнародні організації. Приваблення інвестицій у країну, вхід на український ринок закордонних фірм, отримання міжнародної допомоги залежать від правового регулювання та внесення відповідних змін до чинної системи законодавства. Тобто реформи на мікрорівні, макрорівні та на глобальному рівні залежать від ефективності функціонування правової системи.

Проблеми, описані вище, можуть бути ефективно дослідженими за допомогою аналізу норм права, котрі регулюють економічну діяльність у межах країни. У розвинутих країнах практика такого аналізу набула значного поширення, вона розуміється як ефективний та дієвий важіль поліпшення економічних відносин як на державному, так і на місцевому рівні. У розвинутих країнах подібні дослідження розуміються як «економічний аналіз права». Можливість застосування подібних практик у межах вітчизняного права вже досліджується в Україні: «Основне призначення економічного аналізу права – це аналіз правових норм із погляду економічної ефективності, суспільного добробуту й оптимального розподілення ресурсів» [5, с. 61]. Такий аналіз може бути ефективно проведений лише людьми з юридичною освітою, тому підготовка відповідних спеціалістів є актуальною проблемою загальнонаціонального масштабу. І оскільки в розвитку національної економіки зацікавлені різноманітні стейкхолдери, потрібно створити сприятливі умови для взаємодії між юристами, суддями, законодавцями, управлінцями, урядовцями та представниками бізнесу. Міждисциплінарний характер такої взаємодії може потребувати також залучення науковців із численних наукових галузей, які зможуть зробити посильний внесок в оптимізацію спільної роботи та координацію зусиль різноманітних зацікавлених сторін.

Економічний аналіз права стосується численних боків економічного життя держави. Поліпшення підприємницького клімату, залучення іноземних інвестицій, ведення сільськогосподарської діяльності, банківська система залежать від покращення нормативно-правової системи. «Позитивний економічний аналіз юридичної доктрини, головним чином, у сферах права, що стосується транзакцій, пропонує корисний, хоча й якісний інсайт...» [6, с. 156]. Це означає, що спеціаліст-аналітик повинен володіти знаннями як юридичного, так і економічного характеру. Така діяльність пов'язана з переглядом окремих законів, кодексів та інших нормативно-правових актів. Навіть бюджет країни знаходиться під пильним наглядом різноманітних зацікавлених сторін. Наприклад, створення людського капіталу за допомогою інвестицій в охорону здоров'я та освіту може бути дослідженим за допомогою прорахунку майбутніх прибутків від інвестицій у відповідні галузі. Така ж сама ситуація склалася і з іншими системами народного господарства. Розподіл надходжень до бюджету сам по собі є складною міждисциплінарною проблемою, котра потребує залучення значних людських ресурсів. Ефективний аналіз права сприятиме зрощенню економічних зв'язків та поліпшенню економіки країни.

Розглянуті тут питання наштовхують на глибокі розміри не лише економічного, а й юридичного характеру. Загальний баланс в економічній системі великою мірою є відображенням

правового регулювання економічної діяльності. Саме тому оптимізація усієї нормативно-правової системи є процесом, який відбувається постійно, проте зростаюча увага до цієї галузі знань свідчить про суттєві зрушення, котрі стосуються майбутніх покращень у державі.

Якщо звернути увагу на ефективність нормативно-правової системи, то легко помітити, що якщо існують недоліки в її діяльності, то можна прослідкувати численні негативні прояви. «Масове нехтування правовими нормами, прогалини в законодавстві, відсутність налагодженої судової системи призводять до руйнування економічних зв'язків» [7, с. 249]. Відповідно, побудова ринкової економіки вимагає посиленої уваги до системи права країни, а також урахування рекомендацій компетентних осіб щодо поліпшення діяльності всієї системи.

Ситуація в Україні, котра склалася навколо правового регулювання економічних відносин, залежить від численних чинників: управлінських, політичних, соціальних, психологічних тощо. Політична нестабільність, що спостерігається протягом останнього десятиліття, так само як і соціальна політика, вимагають не лише посиленої уваги депутатів та урядовців, а й найширшого обговорення в усіх прошарках суспільства. Громадянські організації, наукові установи, професійні спільноти, міжнародні організації, представники бізнесу потребують координації зусиль для поліпшення економічного клімату в державі. Зрозуміло, що таким координатором повинні стати органи державної влади, оскільки вони володіють відповідними управлінськими та фінансовими ресурсами, а також відповідними повноваженнями. З одного боку, галузеві міністерства виступають у ролі координаторів розвитку на загальнодержавному рівні; з іншого боку, суб'єкти підприємницької діяльності є економічними агентами, що діють за відповідних умов, створених системою права. Консолідація зусиль у намаганні досягти кращого майбутнього потребує консолідації зусиль численних стейкхолдерів, а також поліпшення прозорості та підзвітності на всіх рівнях управління.

У межах даної роботи ми пропонуємо розглянути університет, а також академічну спільноту як каталізатор змін, що пов'язані з поліпшенням економічної діяльності в країні за рахунок аналізу правових норм. Академічні установи в Україні володіють значним науково-освітнім потенціалом та людськими ресурсами, котрі можна спрямувати в тому числі на дослідження даної проблематики. Вже сьогодні численні науковці працюють над цією проблематикою. Ситуація має позитивний характер, оскільки даною проблематикою цікавляться як працівники економічних, так і юридичних факультетів у межах усієї країни. Зважаючи на це, потрібно звернути увагу на особливості працівників відповідних факультетів. Для прикладу наведемо цитату: «Клас юридичного факуль-

тету високо корелює з часткою співробітників, яка має кандидатський ступінь з економіки, і менш співвіднесений із часткою співробітників з іншими ступенями» [8, с. 487]. Це означає, що в англійських країнах рівень юридичного факультету великою мірою корелює з числом наукових співробітників з економічним ступенем. Наявність людей, що глибоко розуміють економічну реальність, позитивно впливає не лише на окремі наукові школи, а й на загальний рівень освіченості студентів та майбутніх випускників. У межах академічної юридичної науки існують численні міждисциплінарні зв'язки, що впливають на формування професійних якостей, навичок та компетенцій майбутніх випускників.

Як бачимо, ця проблематика має складний міждисциплінарний характер, науковий погляд на дану проблему вимагає врахування численних особливостей, пов'язаних із ґрунтовними науковими дослідженнями, аналізом наявної ситуації в державі, досвідом інших країн і т. п. Акцентування уваги на цій проблематиці пов'язане з діючими науковими програмами, виданням наукової літератури, підготовкою викладацького складу і навіть зі створенням бакалаврських та магістерських програм, що мають складний міждисциплінарний характер. Наприклад, у Північній Америці ХХІ ст. позначилося створення програм для магістрів, у межах яких викладаються курси як з економіки, так і з права. Викладачі допомагають студентам розібратися з розумінням складного міждисциплінарного характеру взаємодії, котра в реальності проявляється як функціонування численних суб'єктів підприємницької діяльності та організаційних структур у межах держави.

На практиці в Україні існують численні сфери права, пов'язані з економічною діяльністю, які потребують свого вдосконалення. Оскільки система права є динамічною системою, а не статичною, зрозумілою є ситуація, коли органи законодавчої влади вносять численні поправки до нормативних актів для поліпшення численних сфер життя держави. Такі галузі права, як господарське право, корпоративне право, конкурентне право, інвестиційне право, фінансове право, банківське право, податкове право, митне право, тендерне право, страхове право, є об'єктами дослідження практиків, аналітиків, учених, інших зацікавлених сторін. Таким чином, економічний аналіз права може сприяти поліпшенню регулювання економіки й підвищенню ефективності функціонування економіки на всіх рівнях.

Зважаючи на стрімкий розвиток наукової діяльності, спричинений упровадженням інформаційно-комунікаційних технологій, варто звернути увагу на дослідження вчених із розвинутих країн світу. Оскільки українська економіка перебуває на стадії трансформації, потрібно звернутися до напрацювань учених, які працюють у капіталістичних країнах, оскільки

долучення до відповідного наукового дискурсу є запорукою успіху необхідних змін.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведене дослідження дає можливість зробити висновки про те, що економіка перебуває під постійним впливом правової системи та законодавчих норм, що існують в конкретній країні. Відповідно, економічний аналіз права є дієвим важелем, спрямованим на поліпшення законодавства, що регулює економічну діяльність. Складний міждисциплінарний характер цієї проблематики потребує залучення численних зацікавлених сторін. Майбутні дослідження можуть бути пов'язані з проблематикою, пов'язаною із впливом державного управління на розвиток економіки. Продуктивними також є дослідження на перетині політології з економічною наукою.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Gazal-Ayar O. Economic analysis of «law & economics». Capital university law review. 2007. № 35. P. 787–809.
2. Ковальський О.В. Методологічні засади дослідження економічної функції права. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2013. Т. 1. Вип. 22. Ч. 1. С. 35–38.
3. Вовк І.А. Як право впливає на економічні відносини: аналіз стадії правового регулювання. Економічна теорія та право. 2015. № 3(22). С. 89–101.
4. Kennedy D. Law and the political economy of the world. Leiden journal of international law. 2013. № 26. P. 7–48.
5. Штуца В.М. Концепція економічного підходу до права. Актуальні проблеми політики. 2015. № 56. С. 59–66.
6. Trebilcock M.J. An introduction to law and economics. Monash university law review. 1997. Vol. 23. № 1. P. 123–158.
7. Оніщенко Н. Право й економіка: взаємовплив і паритетні начала розвитку. Філософія права і загальна теорія права. 2012. № 2. С. 249–258.
8. Hersch J. Law and economics as a pillar of legal education. Review of law and economics. 2012. № 8:2. P. 487–510.

REFERENCES:

1. Gazal-Ayar, O. (2007), "Economic analysis of "law & economics". Capital university law review, 2007, no. 35, pp. 787-809.
2. Kovalskyi, O. V. (2013), "Methodological principles of the economic function of law study". Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiya pravo, vol. 1, no. 22, part 1, pp. 35-38.
3. Vovk, I. A. (2015), "How the law affects economic relations: the analysis of the stage of legal regulation", Ekonomichna teoriia ta pravo, no. 3(22), pp. 89-101.
4. Kennedy, D. (2013), "Law and the political economy of the world". Leiden journal of international law, no. 26, pp. 7-48.
5. Shtutsa, V. M. (2015), "The concept of the economic approach to law". Aktualni problemy polityky, no. 56, pp. 59-66.
6. Trebilcock, M. J. (1997), "An introduction to law and economics". Monash university law review, vol. 23, no. 1, pp. 123-158.
7. Onishchenko, N. (2012), "Law and economics: mutual influence and parity of development", Filosofiia prava i zahalna teoriia prava, no. 2. pp. 249-258.
8. Hersch, J. (2012), "Law and economics as a pillar of legal education", Review of law and economics, no. 8:2. pp. 487-510.

Chorny O.V.

*Candidate of Philosophical Sciences,
Doctoral Student at Department of Marketing
and Agricultural Business,
Vinnytsia National Agrarian University*

ECONOMICS AND LAW: INTERDISCIPLINARY CONNECTIONS

Introduction. Relations that exist between law and economics are one of the most interesting. Complex interweaving of various theories and practices serves as a starting point for deepening into the discourse that has gained global importance over the past fifty years.

Purpose. The main purpose of the work is to study the specific features of interdisciplinary links between economics and law, as well as problems associated with such interaction.

Results. The improvement of an economy, as well as its growth, to a large extent depends on the effectiveness of the existing system of law in the state. The relationship between law and economics is one of the most productive interdisciplinary fields and needs its proper theoretical study. One of the most popular approaches to this is the economic analysis of law. Such an analysis helps to get qualitative insights and eliminate gaps in the system of law. The quality of the academics training that work at universities is connected with the proper understanding of the problems that exist at the intersection between law and economics. The impact of the legal regulation on the national economy requires systematic research and attraction of significant human and financial resources. Such studies are necessary because, at the state level, economic organizations face global pressure, which affects the rationalization of economic relations. That is why legal regulation of the economy and the economic analysis of law are related not only to the national but also to the global economy.

Conclusions. The observation and study of problems at the intersection between law and economics can have a significant impact on improving the economy, both in developed and developing countries. Economic analysis of law is an indispensable tool for analysing the efficiency of economic regulation.